निर्देशिका

विरूवा गाँउपालिकाको

बाल समहू गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका, २०७६

विरूवा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

स्याङ्जा ,गण्डकी प्रदेश,नेपाल ।

प्रस्तावना :

नेपालको संविधानको मौ लिक हकमा उल्लेख भएको बालबालिकाको सहभागिता को अधिकार तथा नागरिकहरूको संगठन स्वतन्त्रता र शान्तिपूर्ण भेला हनु पाउने अधिकारको व्यवहारिक का र्यान्वियनमा सहयोग पुर्याउन सरकारलेलागु गरिआएको बालमैत्री स्थानीय शासन रणनीति अन्तर्गत बाल समहू गठन तथा सहजीकरण प्रकृयालाई व्यवस्थित र पभ्रावकारी ढंगले लागु गर्न गराउन, सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यले विरुवा गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाले यो निर्देशिका जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १ : प्रारम्भिक

१.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१) यस निर्देशिकाको नाम "विरुवा गाँउपालिकाको बाल समहू गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका,२०७६" रहेको छ।

२) **परिभाषा**:

विषय वा पस्रंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकाको प्रयोजनका लागि निम्न परिभाषा कायम गरिएको छ:

(क) स्थानीय तह : स्थानीय तह भन्नाले विरुवा गाउँपालिका,यस अन्तर्गत रहने वडा कार्यालय जनाउनेछ ।

(ख) सेवा पद्रायक कायार्लय : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तह अन्तगर्त सेवा प्रवाह गरिरहेका कायार्लय , स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय श्राते केन्द्र प्रहरी चौकी तथा यस्ता अन्य निकायहरूलाई जनाउनेछ ।

(ग) बाल समहू : बाल समहूभन्नालेयस निर्देशिका बमोजिम गठन भई विरुवा गाउँपालिकामा सूचीकृत भएका १८ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाको संगठनलाई जनाउनेछ ।

(घ)बाल सञ्जाल :भन्नाले यस निर्देशिका बमोजिम गठन भएका बाल समहूहरूको सञ्जाललाई जनाउनेछ ।

(ङ)विशिष्टीकृत बाल समूह :विशिष्टीकृत बाल समूहभन्नाले विश्वव्यापी प्रचलनमा रहेका विधि तथा नेपाल सरकारका विशिष्टीकृ त निकायले विशिष्ट उद्देश्यले निर्माण गरको

समहूमा आवद्ध बाल समूहलाई जनाउनेछ। जस्तोः जुनियर रडेक्रस , राष्ट्रिय रो ट्र्याक्ट क्लव, लियोक्लव, रेयुकाई समहू जस्ता विशेष समहूलाई जनाउनेछ।

(च) सहजकर्ता :सहजकर्ता भन्नाले बाल समहूको गठन तथा सञ्चालनमा सहयोग तथा सहजीकरण गनर्का लागि यस निर्देशिका बमोजिम नियुक्त व्यक्तिलाई जनाउनेछ।

(छ) सहयोगी संस्था :सहयोगी संस्थाभन्नाले विरुवा गाउँपालिका मा बाल समूह सञ्चालनमा सहयोग गर्ने तथा बाल सहभागिताका विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिरहको सम्बन्धित निकायबाट अनमुति प्राप्त नेपालमा दर्ता गैरसरकारी संस्थाहरूलाई जनाउनेछ।

(ज) सामाजिक परिचालक: सामाजिक परिचालक भन्नाले विरुवा गाउँपालिकामा समुदाय परिचालनको काममा क्रियाशिल तथा स्थानीय शासन तथा सामदुायिक विकास कार्यक्रम , गरिवी निवारण जस्ता कुनै का र्यक्रम सञ्चालन गर्न नियू क्त सामाजिक परिचालकलाई जनाउनेछ।

(झ) सरंक्षक शिक्षक : सरंक्षक शिक्षक भन्नालेविद्यालयमा बाल समूहलाई सहयोग तथा सहजीकरण गर्न तोकिएको शिक्षकलाई जनाउनेछ।

३. <u>निर्देशिकाको उद्देश्य</u>

यस निर्देशिकाको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहको छ :

(क) बालबालिकाको सगंठन स्वतन्त्रताको अधिकारलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

(ख) बाल समहूहरूको गठन, सञ्चालन तथा सहभागितालाई अथर्पू र्ण, नैतिक, सुरुक्षित र पारदर्शी तथा समावेशी बनाउने।

(ग) बालमैत्रि स्थानीय शासनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा टेवा पुर्याउने।

(घ) स्थानीय विकासका हरके प्रकृयामा साथर्क वाल प्रतिनिधित्व माफर्त वालमैत्रि पुर्वाधार विकासमा टेवा पुर्याउने।

<u>४. निर्देशिकाको कार्यान्वयन देहाय अनुसार हुनेछ।</u>

(क) विरुवा गाउँपालिकामा बाल समूह /सजालं गठन तथा सहजीकरणका लागि यस निर्देशिका बमोजिम गर्नु गराउनु स्थानीय सरकारको दायित्व हुनेछ।

(ख) बाल सहभागिता तथा बाल समहू सहजीकरणमा क्रियाशिल राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था तथा विकासका साझेदारहरूले यस निर्देशिका अवलम्बन गर्नु गराउनु उनीहरूको जिम्मेवारी हुनेछ ।

(ग) विशिष्टीकृत बाल समूहहरूको सन्दभर्मा यो निर्देशिका लागू हुनेछैन ।

<u>परिच्छेद २ : बाल समहूको गठन प्रक्रिया</u>

<u>५. बाल समहूका किसिम:</u>

(१)बाल समहू सामान्य अवस्थामा २५ जना वा सोभन्दा बढी बालबालिका भे ला भई कुनै निश्चित विषय वा क्षेत्रका बालबालिकाका सरोकारहरूमा कार्य गर्ने तथा उक्त क्षत्रेमा बालअधिकारको प्रचार प्रसार र अनुगमन गर्न गठन गरिएको समहूलाई नै बाल समहू मानिने छ ।

(२) सबै बाल समहूहरू विरुवा गाउँपालिकामा अनिवार्य सूचीकृत र नवीकरण हुनुपर्नेछ ।

(३) एक विद्यालयमा एक बाल समहू रहनेछ । विभिन्न उमेर र विषयगत बाल समहूहरू सोहि बाल समहू अन्तर्गत उपसमूहका रुपमा क्रियाशिल हुन सक्नेछन ।

(४)विद्यालयस्तरका वाल उपसमुह गठन गर्दा तीन वटा उमेर समहूका (५ देखि ११ वर्ष उमेर समहू, १२ देखि १५ वर्ष उमेर समहू र १६ देखि १८ वर्ष उमेर समहू) आधारमा छट्टाछुट्टै गठन गर्नुपर्नेछ। तर समुदाय स्तरका वाल समुह गठन गर्दा ५ देखि १८ वर्ष उमेर समुहको एउटै वाल समुह गठन गर्न वाधा पर्ने छैन् ।

(५) बाल समहू सामान्यतया ५ प्रकारका हुनेछन् :

(क) समुदायमा आधारित बाल समहूहरू देहाय अनसुार हनुछेन :

(अ) समुदायमा आधारित बाल समूह निश्चित भूगालेभित्रका बालबालिकालाई समे टेरे वा निश्चित भागो लिक क्षेत्रलाई कायक्षे त्र बनाएर गठन भएका बाल समहूहरु भनिनेछ ।

(आ) यस्ता बालसमूहहरु कु नै टोल, बस्ती, वडा भित्र बाल समहू गठन गर्न सकिन्छ ।

(इ) यस्ता बाल समहूले सम्बन्धित भूगोल भित्रका सबै उमेर , लिगं, जाति, आर्थिक हैसियत तथा शारीरिक अवस्था कमजोर भएका बालबालिकालाई समेट्ने र उनीहरूको उचित प्रतिनिधित्व तथा सहभागिता हुने सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।

(ई) बाल समहूमा उक्त क्षेत्रभित्र सामान्यत ६ महिना वा सो भन्दा वढि स्थायी वा अस्थायी बसोबास भएको बालबालिका मात्र सदस्य बन्न सक्नेछन् ।

(ख) विद्यालयमा आधारित बाल समहूहरू देहायका आधारका बाल समूहहरु हनुछेन :

(अ) कुनै विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई समेटे र उक्त विद्यालय भित्र बालअधिकार अनुगमन तथा प्रव र्द्धन गर्न गठन भएका बाल समहूलाई विद्यालयमा आधारित बाल समहू भनिनेछ ।

(आ) सम्बन्धित विद्यालय भित्रका सबै जातजाति, कक्षा, लिगं र आर्थिक तथा शारीरिक अवस्थावाट कमजोर बालबालिकाको उचित प्रतिनिधित्व र सहभागिता सुनिश्चित गरेको हुनु पर्नेछ ।

(इ) बाल समहूमा सदस्य बन्नका लागि सम्बन्धित बालबालिका उक्त विद्यालयमा अध्ययनरत हुनु पर्दछ ।

(ग)विषयगत बाल समहूहरू देहाय अनसुार हनुछेन:

(अ) विषयगत रुपमा निश्चित विषयहरू : बालिकाहरूको मात्र सवाल, बाल विवाह , स्वास्थ्य तथा सरसफाई , जलवायुपरिवतर्न, बालश्रम, एचआइभी तथा एड्स जस्ता विषयहरूमा कार्य गर्न समुदायमा विशिष्ट ढंगले विषयगत बाल समहूहरू गठन गर्न सकिनेछ ।

(आ) समुदायमा लुकेर रहेका वा समुदायमा पर्याप्त रुपमा सम्बोधन हुन नसकेका विशिष्ट विषयहरूमा आधारित रहेर गठन भएका यस्ता बाल समहूलाई विषयगत बाल समहू मानिनेछ ।

(इ) विद्यालयभित्र यस्ता बाल समहू गठन भएमा उक्त समहूलाई विद्यालयस्तरीय बाल समहूकै उपसमहू मानिनेछ ।

(घ) देहाय अनुसारका बालसमूह विशिष्टीकतृ बाल समूह रहनेछन :

(अ) अन्तर्राष्ट्रिय रुपमा नै स्थापित स्वयंसेवा अभियान तथा संगठनहरू ,
नेपाल सरकार, प्रान्तीय सरकार र स्थानीय तहका विशिष्टीकतृ निकायले
विशेष प्रकृतिका आफ्नो संस्थागत बाल समहू गठन गर्न सक्केछन् ।

(आ) यस्ता बालसमहूहरुको गठन र व्यवस्थापनविधि स्वयँयसका
महासघं, सरंक्षक निकाय तथा स्थापित मान्यता र विधानहरूबाट
सञ्चालित हुन सक्नेछन् ।

(ङ) बाल समहू सञ्जाल देहाय अनसुार गठन गर्न सकिनेछ :

(अ) विरुवा गाउँपालिकामा सूचीकृत भएका बाल समहूहरू एक आपसमा
भेला भई एक आपसका काम र अभियानहरूलाई साथ सहयोग गर्ने तथा
एक आपसका सरोकारहरूलाई सामू हिकीकरण गर्न बाल समहू सञ्जाल
गठन गर्न सक्नेछन ।

(आ) यसरी बाल समहू सञ्जाल गठन गर्दा समदुायमा आधारित ,
विद्यालयमा आधारित तथा विषयगत बाल समहूहरू सम्मिलित गर्न
सकिनेछ ।

<u>६.बाल समूह गठनका लागि सचूना, भलोको आयोजना तथा अभिमुखीकरण</u>

(१)बाल समहू गठनका लागि सू चना, भेलाको आयोजना तथा अभिमुखीकरण गर्दा
सामान्यतया देहायका सिद्धान्त तथा प्रकृया पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(क) समुदायमा आधारित बाल समहू गठन गर्न चाहनेव्यक्ति , समूह तथा
संगगठनले बाल समहू गठन गर्ने औचित्य र कारणहरू समेत स्पष्ट पारी न्यूनतम
दश दिन अगावै सम्बन्धित समुदायका बालबालिका तथा अविभावकहरूलाई
खलुा सूचना दिनपुर्नेछ ।

(ख) यसरी दिइनेसूचना सरल नेपाली भाषामा र आवश्यकता अनुसार स्थानीय
समदुायद्वारा बोलिने मातृ भाषाहरूमा समते दिनपुर्नेछ ।

(ग)सूचना उपलब्ध गराउनेविधिमा विरुवा गाउँपालिका वा वडा कार्यालय ,
नागरिक सूचना के न्द्र सामदुायिक सहकारी तथा बचत समहूका कायार्लयहरू ,
उपभोक्ता समितिका कार्यालय भवन , पह्री चाकैी, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय र
पहुचँमा आएका बालबालिकालाई मौखिक रुपमा भलोका लागि जानकारी दिन
सकिनछे ।

(घ) बाल समहू गठन गर्ने भेलामा सामान्यतया २५ जना बालबालिकाकोउपस्थिति हनु पर्नेछ ।

(ङ) यस्तो भे ला बालबालिकाको लागि सहज पँ हुच भएको सु रक्षित स्थानीय सावर्जनिक स्थल वा भवनहरूमा आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

(च) भेलामा छलफलका विषयह रु : बालअधिकारको अवधारणा , बालसहभागिताको अधिकार, बालसहभागितामा नेपालका नीतिगत व्यवस्थाहरू, विरुवा गाउँपालिकामा बाल समहू गठन गर्नुको कारण र योजना , बाल समहूको मुख्य उद्देश्य र कार्यक्रमहरू रहन सक्नेछन ।

(छ) यस्ता अभिमुखीकरण तथा जानकारीहरू सरल र बालबालिकाले बुझ्ने भाषामा हुनपुदर्छ । यदि बहुसंख्यक सहभागी नेपाली भाषा बु झ्ने खालका छनैन् भने स्थानीय भाषामा अभिमुखीकरण र छलफल चलाउन सकिनेछ ।

(ज) भेलामा सहभागी सबै वयस्क तथा बालबालिकाको छुट्टाछुट्टै उमेर , जातजाति र लिगं समेत जनाउने गरी उपस्थिति गराउन सकिने छ ।

(झ) विद्यालयमा आधारित बाल समहू गठन गर्दा विद्यालय भित्र सबै कक्षामा सूचना पद्रान गरिनुपदर्छ । एवं भेलाको आयोजना विद्यालय परिसरभित्रै प्रधानाध्यापक, सरंक्षक शिक्षक वा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको उपस्थितिमा गर्नु पर्नेछ ।

(ञ) विषयगत बाल समहू गठन गर्दा स्थानीय समदुायमा वा विद्यालय जहाँ गठन गर्ने हो त्यसै अनुरुप सूचना गर्ने र भलोको आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

७.नेतृत्वचयन :

(१)दफा ६ बमोजिमको भेलामा सहभागी बालबालिकाको सहमति भएमा देहायकाको आधारमा बाल समहूको नेतृत्व चयन गर्न सकिने छ । कुन विधिबाट नेतृत्व चयन गर्ने भन्ने निणर्य स्वयं उपस्थित बालबालिकामाझ छलफल गरी तय गर्नुपर्नेछ :

(क) बहपुदीय नतृेत्व : बाल समहूमा अध्यक्ष , उपाध्यक्ष, सचिव, सहसचिव, कोषाध्यक्ष तथा विषयगत संयाजेकहरू तय भएको नेतृत्व ।

(ख) चक्रिय नेतृत्व : बाल समहूमा निश्चित सङ्ख्यामा कायर्समिति सदस्य बन्ने । कार्यसमितिबाट एक अध्यक्ष र सचिव तोक्ने । अर्को बैठकमा अहिलेको सचिव अध्यक्ष हने र कार्यसमितिको कुनैसदस्य सचिवबन्ने। यही प्रकृयामा आगामी बैठकहरूमा दोहोरिदै जाने ।

(ग) संयोजन समहू : बाल समहूमा निश्चित संख्यामा संयोजन समहू बन्ने । बाल समहूको कार्यक्रम र बैठक अनुसार संयोजन , अध्यक्षता र प्रतिनिधित्व गर्ने जिम्मेवारी तोक्ने ।

(२) बाल समहूको कार्यसमिति संख्या ९ देखि २१ सदस्यीय सम्म बनाउन सकिनेछ ।

(३) बाल समहूले आवश्यकता अनुसार उपसमितिहरू गठन गरी कार्यक्रमहरू गर्न सक्नछेन् । यस्ता उपसिमितिमा ३ देखि १५ जना सम्म सदस्य रहनेछन् ।

(४) बाल समहूको नेतृत्व मा ५० प्रतिशत बालिका , समग्रमा १० प्रतिशत दलित बालबालिका र ५ प्रतिशत अपाङ्गता भएका बालबालिका सदस्यहरूका लागि सिट संख्या आरक्षित गर्नुपर्नेछ ।

(५) बाल समहूको पदाधिकारीमा बालक र बालिकाको संख्या बराबरी छान्नुपर्नेछ ।

(६) एकै बालक वा बालिका दुई वा सो भन्दा बढी बाल समहूको नेतृत्वमा बस्न पाउनेछैन्न । तर बाल समहूका नेतृत्त्वमा रहको सदस्य सञ्जालको नेतृत्त्वमा भनेबस्न सक्नेछ ।

(७) समुदायमा आधारित बाल समहूको नेतृत्व न्यूनतम प्रत्ये क २ वर्षमा परिवर्तन हुनेछ भने विद्यालयमा आधारित बाल समहूको नेतृत्त्व परिवर्तन हरके वर्ष गर्नु पर्नेछ ।

(८) एकैव्यक्ति बाल समूहकोपदाधिकारी अध्यक्ष , उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाधक्षको रुपमा एक कायर्काल भन्दा बढी समय बस्न सक्ने छैन तर कायर्समितिको सदस्य भने बस्न फरक पर्ने छैन ।

(९) ८वर्ष भन्दा कम उमरे समहूका बालबालिकालाई बाल समहूको नेतृत्वमा रहने छैन्न ।

(१०) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ नेतृत्त्व चयनका सन्दभर्मा विवादहरू आएमा देहायको अभ्यास गर्न सकिनेछ :

(क) नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यले आफूले बाल समहूलाई कसरी सक्रिय र बलियो बनाउने भन्ने विषयमा अर्को सदस्यप्रति नकारात्मक धारणा व्यक्त नगरी छोटो प्रस्तुति गर्न सक्ने ।

(ख) नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यहरू मात्र छलफल गरी सहमतिमा अग्रसर हुने ।

(ग) नेतृत्वलाई चक्रिय नेतृत्व प्रणालीमा परिवर्तन गर्ने ।

(घ) नेतृत्व गर्न चाहनेहरूमाझको सान्दभिर्क समिति बनाई उक्त समितिको जिम्मवोरी पद्रान गर्ने ।

(ङ) उल्लेखित तरिकाबाट विवाद समाधान नभएमा नेतृत्त्वका लागि सदस्यहरू मध्यबाट मतदान प्रक्रियावाट चयन गर्नुपर्नेछ । मतदान प्रक्रियाको सहजिकरण सरंक्षक शिक्षक वा वयस्क सहजकर्तावाट गर्नु पर्नेछ । मतदान प्रक्रियामा जाँदा व्यक्तिगत प्रचारप्रसार गर्न नपाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

<u>८. सञ्जालहरूको गठन :</u>

(१) बाल समहूहरू बीच आपसी समन्वय , सहकार्य बढाउने तथा सवालहरूको सामहिकीकरण गर्ने र एक आपसबाट सिकाईका अवसर सजृना गर्न बाल समहू सञ्जालको गठन गर्न सकिनछे ।

(२) बाल समहू सञ्जाल वडा स्तर , गाउँ स्तर र नगर स्तरका हुनेछन् । स्थानीय तहमा आवश्यकता महसुस भएमा जिल्ला तहमा पनि बाल समहू सञ्जाल गठन गरी सञ्चालन गर्न सकिनछे ।

(३) बाल समहू सञ्जाल गठन गनर्का लागि (गाउँ र वडा) तहमा बाल समहूहरूको प्रतिनिधि भेलाकोआयोजना गर्नु पर्नेछ ।

(४) यस्तो भेलामा सञ्जालले   समेट्ने क्षेत्रका (समदुाय , विद्यालय तथा विषयगत) बाल समहूहरूलाई भेलाकोमिति भन्दा १५ दिन अगावै सूचना पद्रान गर्नुपर्दछ । सूचनामा देहायका विषयवस्तु समेटिएको हुनु पर्नेछ :

(क)भेलाकोमिति, समय र स्थान,

(ख)भेलामा छलफल हुनेविषयहरू,

(ग)भेलामा आमन्त्रण गरिएको प्रत्येक बाल समहूको प्रतिनिधिसंख्या (जातजाति , लिंग समेत तय गरिएको भए सो समेत)

(घ)भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध हुनेसेवा र सुविधा,

(ङ)भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध नहुनेसेवा र सुविधा, र

(च)अन्य आवश्यक विषयवस्तु ।

(५) बाल समहूका प्रतिनिधिहरूले भेलामा सहभागी हुन देहायका शर्त पूरा गर्नु पर्ने छ ।

(क) आफ्नोबाल समहूमा छलफल गरी निर्णय गरेको हुनु पर्नेछ, ।

(ख) विद्यालयबाट भेलामा सहभागी हुन तथा सञ्जालको नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न सहमति दिइएको हुनुपर्नेछ , ।

(ग) समुदायमा आधारित बाल समहूको हकमा भेलामा सहभागी हुन तथा नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न अविभावकको सहमति ।

(६) बाल समूहलेभेलामा दई्ु वा सो भन्दा बढी सहभागी माग भएको अवस्थामा बालक , बालिका तथा सबै जातजातिको समानुपातिक प्रतिनिधित्वकोव्यवस्था गराउनु पर्नेछ ।
(७) सञ्जाल भेलामा सहभागी हुने बाल समहू प्रतिनिधि उक्त सञ्जालको भौगोलिक क्षत्रेभित्र बसोबास भएको हुनु पर्नेछ ।

(८) सञ्जालकोनेतृत्त्व चयन भेलाकोसहमतिको आधारमा दफा ९ मा व्यवस्था भए बमोजिमको हुनेछ । सञ्जालकोनेतृत्त्वको पनुःगठन प्रत्येक वर्ष गर्नुपर्नेछ ।

९. नेतृत्व चयनमा प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको व्यवस्थापन

(१) बाल समहू तथा सञ्जालको नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा बालबालिकामाझ अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनबाट रोक्न समझदारीमा नेतृत्व चयनलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(२) सम क्षमताका प्रतिस्पर्धीहरूलाई सहमति गराई एक आपसलाई स्वीकार्न सक्नेबनाउन पहिलो पय्रत्न गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रतिस्पर्धी बालबालिकालाई चक्रिय नतेृत्व , संयोजन समहू वा उपसमितिहरूको गठनबाट विभिन्न जिम्मवोरीहरू पद्रान गरी उनीहरूको भमिका र सक्रियतालाई सहयोग गर्न सकिनेछ ।

(४) बालबालिका माझ हुने प्रतिस्पर्धामा वयस्कहरूको प्रभाव र स्वार्थ तथा चाहना र प्रभावबाट मुक्त राखिनुपर्नेछ ।

१०. आवद्धता तथा सूचीकरण

(१) समुदाय तथा विद्यालयमा गठन भएका बाल समहूहरू गठन भएको एक महिनाभित्र गाउपाँलिका र तिनका वडा कार्यालयमा सूचीकतृ ग र्नु पर्नेछ । वडा कार्यालयमा सू चिकृत भएका वाल समहु/सजांलको विवरण वडा कार्यालयबाट नियमित रुपमा गाँउपालिकामा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) विद्यालयमा गठन भएका बाल समहूको आवद्धता स्वयं विद्यालयसँग र समुदायमा गठन भएका बाल समहूकोआवद्धता स्थानीय गाउँ कार्यपालिको कायार्लयसगँ रहनेछ ।

(३) बाल समहू सूचीकरण हुँदा समूहको नाम , उद्देश्य, कायर्समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यको नाम, सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क ठेगाना र आवद्द निकाय खुलाइएको हनुपुर्नेछ ।

(४) सूचीकतृ बाल समहूहरू हरके वर्ष अद्यावधिक गर्न सकिने छ । यसरी अद्यावधिक हुँ दा सम्बन्धित समूहलेअद्यावधिक गर्ने व्यहोराकोनिवेदन , बाल समहूको वार्षिक भेलाको उपस्थिति र विद्यमान कायर्समितिकोनामावली, सहजकर्ताकोनाम र सम्पर्क ठेगाना र बाल समहूले अघिल्लो वर्ष सम्पन्न गरेका विभित्र गतिविधिको कायर्पग्रति सलंग्न गर्नु पर्नेछ ।

(५) विद्यालयमा आधारित बाल समूहले अद्यावधिकको लागि निवदेन दिदाँ सम्बन्धित विद्यालयकोसिफारिशपत्र सलंग्न गर्नुपर्नेछ ।

(६) आवद्धता तथा सूचीकरणका लागि बाल समहूको नाम भेलाका सहभागी बालबालिकाले आपसी सहमतिमा जुराउन सक्नेछन । बाल समूहको नाम त्यसै क्षेत्रको अर्को बाल समहूको नामसगँ मिलमो दोहोरो पर्ने गरी राख्न सकिने छैन ।

(७) बाल समहूकोनामसगँ कनै पनि निजी वा गैर सरकारी संस्थाकोनाम जाड्ेन सकिने छैन ।

(८) बाल समूहकोसूचीकरण तथा नवीकरणका लागि सहजकर्ता निकाय , व्यक्तिलेअनिवार्य उपस्थित भई प्रमाणित र सहमति पद्रान गर्नु पर्नेछ ।

(९) सूचीकृत तथा नवीकरण भएका बालक्लवको प्रतिवेदन गाउँकार्यपालिका लगायत बालअधिकार संरक्षणको क्षेत्रमा कार्यरत अन्य सरकारी निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छदे ३ : सहजकर्ता सम्बन्धीव्यवस्था

११. सहजकर्ता संस्था, निकाय र व्यक्तिहरूः

(१) बाल समूहकोगठन तथा सञ्चालन वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्थाको अनपुस्थिति मान्य हुनेछैन ।

(२) प्रत्येक बाल समहूको एक वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्था हुन जरुरी हुनेछ।

(३) सहजक र्ताले बाल समूहकोबैठक , याजेना,निर्माण,कार्यान्वयन तथा विषयगत छलफललाई सहजीकरण गर्ने बालबालिकाको सरोकारको क्षेत्रमा उपयु क्त उपायहरू सुझाउने तथा श्रोतमा उनीहरूको पहुँच बनाउन सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

(४) बाल समहूका गतिविधि र त्यसबाट उत्पन्न परिणामप्रति सहजकर्ता व्यक्ति , संस्था वा निकाय नैतिक जिम्मवोरी रहनेछ ।

(५) सहजकतार्को छनौटमा बाल समूहकोसहमति र स्वीकार्यता अनिवार्य रहनेछ ।

(६) एक सहजकर्ता व्यक्ति वा समहूले अधिकतम दश वटा बाल समहूलाई सहयोग पुर्याउन सक्नेछ ।

१२. वयस्क सहजकर्ताको चयन

(१) वयस्क सहजकर्ताको चयन बाल समहू गठन गर्न तथा बालबालिकाको समूहकोगतिविधि प्रवद्र्धन र सहजीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने संस्था वा स्थानीय तहले नियुक्त गर्नेछ । यसरी सहजकर्ता चयन गर्दा बाल समूहकोसहमति अनिवार्य हुनेछ ।

२) वयस्क सहजकर्ताले सहजीकरण गरेबापत बाल समहूसगँ कुनै पारिश्रमिक लिन सकिने छैन । तर सहयोगी संस्था वा स्थानीय तहले निश्चित पारिश्रमिक वा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन बाधा पर्नेछैन ।

(३)विद्यालयमा आधारित बाल समूहकोसहजकर्ता शिक्षकहरूमध्येबाट , समुदायमा आधारित बाल समहूको सहजकर्ता स्थानीय बालसंरक्षण समिति वा बालमैत्रि स्थानीय शासन समन्वय समितिका सदस्य वा संस्थाको तर्फबाट तोक्न सकिनेछ ।

(४) सहयोगी संस्था वा विद्यालयले नियुक्त गरेको अवस्थामा बाहेक वयस्क सहजकर्ता स्थानीय व्यक्ति हुनुपर्नेछ ।

१३. बाल समहूको सहजकर्ता हुनका चाहिने योग्यता

(१)बाल समूहकोसहजकर्ता हनुका लागि निम्न योग्यताभएकोव्यक्ति हनुपुदर्छ ।

(क) बाल समहूका पूर्व सदस्य भएकालाई पहिलो प्राथमिकता दिइनपुर्नेछ ।

(ख) वयस्क सहजकर्ता न्यूनतम १२ कक्षा उत्तीर्ण तथा १९ देखि ३० वर्ष उमेर समूहकोव्यक्ति हुनेछ । तर विद्यालय शिक्षकको हकमा भने उमरे हद लागु हुनेछैन ।

(ग) बालअधिकारबारे जानकार, सचेत, संवेदनशील तथा तालिम प्राप्त गरेको ।

(घ) बालमत्री व्यवहारबारे सचेत र अभ्यस्त रहको ।

(ङ) बालबालिकाप्रति सकारात्मक धारणा राख्ने ।

(च) बालबालिकाविरुद्ध कुनै पनि हिसां नगर्न प्रतिवद्ध भएको।

(छ) कुनैपनि राजनीतिक दल वा राजनीतिक संगठनको सक्रिय जिम्मेवारीमा नरहेको ।

(ज) फौजदारी अपराधमा सलंग्न नभएको।

(झ)स्थानीय समुदायमा बसोबास भएको ।

(ञ) मदिरा, सुर्ती, चुरोट, लागू औषधिको अम्मल नभएको ।

(च) यसरी सहजकर्ता छनौट गर्दा उल्लेखित योग्यता पुगेका मध्येबाट बाल समूहका पवूर्सदस्य भएका व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिन सकिनेछ ।

<u>१४.वयस्क सहजकर्ताको भूमिका र सीमितता</u>

(१) स्थानीय वयस्क सहजकर्ता बालअधिकारप्रति प्रतिवद्ध , स्वयंसवेी भावनाको र दफा १३ मा उल्लेख गरिएको योग्यता भएको व्यक्ति हुनेछन् र यस्ता वयस्क सहजकर्तालें बाल समहूमा देहायका भूमिकाहरू निवार्ह गर्नु पर्नेछ :

(क) बाल समूहकोबैठक, याजेना तथा कार्यक्रम र निर्माण कार्यान्वयनमा सहजीकरण ।

(ख) बाल समहूलाई स्थानीय सरोकारवाला निकायहरूसगँ सम्पर्क , सम्बन्ध विस्तार गर्न सहजीकरण गर्ने ।

(ग) बाल समूहलेगर्ने कार्यक्रमहरूका लागि स्थानीय श्रातेहरू जुटाउन सहयोग गर्ने ।

(घ) बाल समहूका सामग्रीहरूको उपयूक्तप्रयोग भए नभएको अनुगमन गर्ने र सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने ।

(ङ) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ आएका विवादहरूको समाधान गर्न सहयोग गर्ने ।

(च) बाल समहू र अन्य समदुाय बीच विवाद उत्पन्न भएमा त्यसको समाधानका लागि सहजीकरण गर्ने ।

(छ) बाल समहूलाई बालअधिकार एवं बाल विकासका सवाल सम्बन्धी सूचना सामग्रीहरू उपलब्ध गराउन पहल गर्ने।

(ज) आवश्यकता अनुसार बालअधिकार , बालसहभागिता, बाल समहू सहजीकरणका प्रशिक्षण, गोष्ठी तथा तालिमहरूमा सहभागी हुने ।

(झ) बाल समहूका सदस्य आफ्नोसमदुाय बाहिर अन्य कुनै काय क्रममा सहभागी हुनुपरेमा वयस्क संरक्षकको भूमिका निभाउने ।

(२) वयस्क सहजकर्तालेबाल समूहकोसहजीकरण गर्दा गर्न नहुनेकायर्हरु :

(क) बाल समहूको बैठक तथा छलफल आफैले सञ्चालन गर्ने।

(ख) बाल समूहकोयोजना आफैले बनाउने, निर्णयहरू आ फैले गर्ने र सदस्यहरूलाई निर्णयमा सहमत मात्र गराउने ।

(ग) बाल समहूलाई कुनै निश्चित निणर्य गर्न लगाउने वा निश्चित विषयमा आफ्नो धारणा लाद्ने ।

(घ) बाल समहूका तर्फबाट निणार्यक तह तथा संयन्त्रहरूमा प्रतिनिधित्व गर्ने।

(ङ) बाल समहूका सदस्यहरूलाई हप्काउने , हिंसा तथा दुव्र्यवहार गर्ने वा धम्की दिने ।

(च) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ जात , धर्म , लिगं, उमरे, भाषा, भगूाले, शारीरिक तथा आर्थिक हैसियत लगायत कुनै पनि आधारमा भेदभाव गर्ने ।

(छ) बाल समहूका सम्पत्ति , बचत रकमहरू जथाभावी प्रयोग गर्ने वा व्यक्तिगत हितमा उपयोग गर्ने ।

(ज) बाल समहूका सदस्यहरूलाई एक अर्काविरुद्ध भड्काउने ,कुनैनिश्चित व्यक्ति, जाति, समहू, सम्प्रदाय, दल तथा संगठनको पक्ष वा विपक्षमा उभिन तथा गतिविधि गर्न लगाउने ।

(झ) बाल समहूका सदस्यहरूलाई हिसांत्मक गतिविधि , सावर्जनिक धनजनमा क्षति पुग्ने गतिविधि तथा अलोकतान्त्रिक र घृणा फैलाउने कार्य गर्न प्रोसाहित गर्ने।

(ञ) बाल समहूका सदस्यहरूको उचित सुरक्षाको सुनिश्चितता नगरी समुदायबाट बाहिर पठाउने वा कार्यक्रमहरूमा सलंग्न गराउने ।

(३) सहजकर्तालेनियम १४ (२)मा उल्लेखित व्यवहार तथा गतिविधि गरेमा आवश्यक प्रमाण सहित सम्बन्धित गाउँकार्यपालिका वा सहयोगी संस्था वा विद्यालयमा सरोकारवाला जो कोहीले उजरुी दिन सक्नछेन । उल्लेखित गर्न नहुनेव्यवहारको सम्वन्धमा सहजर्कता नियुक्ति गर्ने संस्थाले त्यस्ता व्यक्तिसँग अग्रिम प्रतिवद्धता लिन सक्नेछ ।

(४) सहजकर्ता विरुद्ध परेको उजुरी र गुनासोको छानविन गरी दोषी पाइएमा सम्बन्धित सहजकर्तालाई चेतावनी दिने , सहजकतार्बाट हटाउने वा आगामी निश्चित अवधिसम्मका लागि सहजकर्ता बन्न राके लगाउने वा अन्य आवश्यक कारवाही गरी पदबाट हटाउने कार्य नियुक्त गर्नेसंस्थाले गर्न सक्नेछ ।

(५) उजुरीका छानविन तथा निणर्यक्रममा सम्बन्धित सहजकर्तालाई आफ्नोभनाई र स्पष्टीकरण राख्ने अवसरबाट वञ्चित गरिनछेनै ।

परिच्छदे ४ : बाल समहूको बैठक तथा कार्यक्रम सम्बन्धीव्यवस्था

१५. नियमित बठैक तथा छलफलका विषयहरू

(१) बाल समूहकोबैठकको आयोजना विद्यालय बन्द भएको समयमा र दिनको समयमा सबै सहभागीहरूका लागि पहुचँका दृष्टिकोणले उपयूक्त स्थानमा मात्र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(२)बैठकमा वयस्क सहजकर्ताको उपस्थिति अनिवार्य हुनुपर्नेछ ।

(३) बैठक सामान्यतया अधिकतम २ घण्टाभन्दा बढी समय बस्ने छैन ।

(४) बैठकको निणर्य तथा उपस्थिति बैठक पुस्तिका (माइन्युट) उतार गरी राख्नु पर्नेछ ।

(५) बैठकमा सामान्यतया निम्न प्रस्तावहरूमा छलफल हुनसक्नछेः

(क) अघिल्लो बैठकपछि भएका कार्यक्रम तथा प्रगतिहरूको समीक्षा

(ख) बाल समहूका बारेमा सदस्य तथा अन्य बालबालिका र व्यक्तिहरूको धारणा

(ग) स्थानीय बालअधिकारको सवाल र गर्नुपर्ने गतिविधि

(घ) आगामी कार्यक्रमको मिति , स्थान र समय तय , जिम्मेवारी विभाजन र श्रोत सकंलन तथा आवश्यकता अनुसार अन्य विषयहरु ।

१६.कार्यक्रमयोजना निर्माण:

(१)देहायका अवस्थालाई ध्यान दिइ बालबालिका सम्बन्धी याजेना निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

(क) बाल समहूको बैठक तथा वा र्षिकभेलाले योजना निर्माण गर्ने छ । यसरी याजेना निर्माण गर्दा मासिक एउटाकार्यक्रमराख्नु पर्नेछ ।

(ख) बाल समहूको कार्यक्रम योजना निर्माण गर्दा स्थानीय पर्व , मौसम, खेतीपातीको क्यालेन्डर, विद्यालयको शैक्षिक क्यालेन्डरसँग नजुध्ने गरी बनाउनुपर्नेछ ।

(२) बाल समूहकोकायक्रम मूलतः देहायको विषयमा केन्द्रित हुनुपर्नेछ :

(क)बालअधिकारको प्रचार प्रसार : बालबालिकाले स्थानीय तहमा गीत , कविता, खले, कथा, वक्तृत्वकला, चित्रकला, भित्ते पत्रिका, सडक नाटक, रेडियो कार्यक्रम ,पत्रपत्रिकामा लेख लेखेर आदिको माध्यमबाट बालअधिकारका बारेमा प्रचार प्रसार गर्ने ।

(ख)बालअधिकार अनुगमन : बाल समहूहरूले आफ्नोक्षेत्रका विभिन्न स्थानीय तहमा गुनासो पेटिका राखेर , साथीहरूको समहूमा छलफल गरेर , आफ्नोविद्यालय तथा समुदायको अनुगमन भ्रमण गरेर बालअधिकारको अवस्थाको अनुगमन गर्न सक्नेछन् । बाल

समहूले अनगुमनबाट दखेको विषयहरु विद्यालय व्यवस्थापन समिति , गाउपाँलिको कायार्लय, गाउँ नगर शिक्षा समिति , बालसंरक्षण समिति वा सहयोगी संस्था समक्ष आवश्यक कार्वाहीका लागि प्रस्तुत गर्न सक्नेछन् ।

(३) सेवाका लागि सम्प्रेषण र सुझाव : बाल समहूहरूले आफ्नोसमदुाय तथा विद्यालयमा हिसां , शोषण, दुव्र्यवहार, शिक्षा तथा स्वास्थ्यबाट वञ्चित भएका बालबालिका फेला परेमा वा त्यस्ता गुनासोहरू आएमा सेवा प्रदायक संस्थाहरूसँग सम्पर्क गरी सम्बन्धित बालबालिकालाई सेवाको लागि सिफारिस गर्ने लगायत यस्ता बालबालिकाको विकास र सरंक्षणमाकार्यक्रमसञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(४) शैक्षिक तथा व्यक्तित्व विकासका कार्यक्रमहरू : बाल समहूहरूको सदस्यहरूका लागि व्यक्तित्व विकास तथा शक्षिक विकासका विभिन्न रचनात्मक गतिविधिहरू , खेलकुदका गतिविधिहरू, बाल भित्ते पत्रिका, वक्तित्वकला, हिज्जे प्रतिय गिता, छोटो समयका विभिन्न सीप , कलाका प्ररिक्षण कायर्हरु ।

(५) सामदुायिक स्वयंसेवा :

(क) बाल समहूका १४ वर्षभन्दा माथि बालबालिकाले सुरुक्षित ढगंले वयस्कहरूको साथमा गर्ने सामदुायिक स्वयसंवोका कायर्हरु । तर यस्तो सामदुायिक स्वंवयमसेवा कार्य दैनिक ६ घण्टाभन्दा बढी र लगातार ३ घण्टाभन्दा बढी हुने छैन ।

(ख) सामदुायिक स्वयंसेवाका कार्यहरूमा बालबालिकाको नैतिक र भौतिक सुरक्षाको सुनिश्चितता हुनुपर्नेछ ।

(ग) पचलित काननूबमोजिम निकृ ष्ट वा जोखिमयुक्त बालश्रम तथा बालश्रम ठहरिने गतिविधिमा बालबालिकाले स्वंयमसेवा गर्न सक्नेछैनन् ।

(६) निणर्य प्रकृयालाई प्रभावित पार्ने : बाल समहूहरूले सामूहिक रुपमा वा प्रतिनधि मार्फत बालअधिकारका सरोकारहरूलाई स्थानीय योजना तथा नीतिहरूमा सम्बाधेन गराउनका लागि बाल भलो, अन्तक्रिर्या, बाल सनुवाइ, प्रतिनिधि मण्डल भेटघाट जस्ता कार्यक्रमहरू ।

१७. बाल समहूले सञ्चालन गर्ने नसक्ने कर्यक्रमहरुको सीमाः

(१) कुनैराजनीतिक दल वा त्यसको भातृ संगठनका पक्षपोषण वा विराधे गर्न ।

(२) समदुायको सावर्जनिक वा निजी सम्पत्ति दुरुपयोग तथा कसैको जीउ ज्यानमाथि क्षति पुर्याउने कार्य ।

(३) समदुायका निश्चित जातजाति, धर्म, क्षत्रे वा पेशाकर्मीप्रति गलत भावना र दृष्टिकोण सम्प्रेषण गर्ने कार्य ।

(४) हिसां र दु र्व्यवहार पीडित तथा पभ्रावित बालबालिकाको गापेनीयता भंग हुने र पहिचान खुल्ने गतिविधिहरू ।

(५) सांस्कृतिक कारण बाहेक रातको समयमा र आफ्नो विद्यालय वा समुदायभन्दा बाहिर गएर गरिनेगतिविधि तथा कार्यक्रमहरू । तर प्रतिस्पर्धा वा आयोजकहरूले उचित सुरक्षा प्रबन्ध गरेको अवस्थामा भने समुदाय वा विद्यालय भन्दा बाहिर गएरकार्यक्रमगर्न सकिनेछ ।

(६)उचित सुरक्षाको प्रबन्ध र आवश्यक पूर्व अनुमति बेगर सहभागीहरू जिउ ज्यानमा खतरा पर्ग्नेसाहसिक खेलहरू खेलाउने कार्यहरु ।

(७) बाल समहू कोष निर्माण वा आय आजर्नका लागि बालश्रम तथा कुनै पनि व्यापार , व्यवसाय गर्ने कायर्हरु ।

(८) सिंगो परियाजेना सञ्चालन गर्नेवा ठूला र लामो समयका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने कार्य ।

(९) सामाजिक रुपमा अस्वीकार्य तथा नकारात्मक सामाजिक प्रभाव पार्ने कार्यहरु ।

(१०) सामाजिक शान्ति सुव्यवस्था तथा सुरक्षामा नकारात्मक असर पर्ने देखिएमा बालअधिकारकर्मी, स्थानीय बालसंरक्षण समिति तथा बालमैत्री शासन समन्वय समितिको परामर्शमा सरुक्षा निकाय वा गाउँपालिका वा विद्यालयले निश्चित गतिविधिलाई रोक लगाएका कार्यहरु ।

परिच्छदे ५ : बाल समहूको सदस्यता सम्बन्धी व्यवस्था

१८.सदस्यता वितरण र व्यवस्थापन

(१) बाल समूहलेस्वतन्त्र रुपमा आफ्नो सदस्यता वितरण गर्नसक्ने छ । बाल समूहकोसदस्य हुन सोही विद्यालयको विद्यार्थी वा सोही समुदायमा बसोबास भएको बालबालिका हुनुपर्दछ ।

(२) कुनैबालबालिकाले सदस्य बन्न चाहकोमो सामान्यतया बाल समूहलेसदस्य बनाउनपुदर्छ ।

(३) कुनैपनि बालबालिकालाई सदस्य बन्नका लागि दवाब दिन पाइनेछैन ।

(४) सदस्य नभएकैकारण बाल समूहलेआयोजना गर्नेखलुा र सावर्जनिक कार्यक्रममाकुनै बालबालिकालाई सहभागी गराउन राके लगाउन पाइनेछैन ।

(५) सदस्यहरूको अभिलेख बाल समहूले आ फ्नै रजिष्टरमा राख्न सक्नेछ । यसरी अभिलेख राख्दा देहायका विवरण उल्लेख हुनुपर्दछ :

(क) बालबालिकाको नाम, थर,

(ख) ठेगाना,

(ग) उमेर, लिगं, (विद्यालयमा भए कक्षा),

(घ)अभिभावककोनाम, सम्पर्क फोन नम्बर, फोटो (उपलब्ध भएसम्म) ।

(६) बाल समूहलेआफ्नो सदस्यलाई सदस्यता–पत्र पनि वितरण गर्न सक्नेछ ।

(७) बाल समहूका सदस्यहरूका लागि न्यूनतम सदस्यता शुल्क तोक्न सकिनेछ । तर कुनै बालबालिकालेकही कारणवश सदस्यता शुल्क तिर्न नसकेकैकारणले उसलाई सदस्य बन्नबाट रोक्न सकिनेछैन ।

(८) बाल समहूका सदस्यहरूले तिर्नेसदस्यता शु ल्क वा नवीकरण शुल्क न्यून र स्थानीय अभिभावकहरूको क्षमताले धान्न सक्ने हुनुपर्नेछ ।

(९) बाल समहूमा विभिन्न श्रातेबाट जम्मा हनु आएकोरकमको सरंक्षण विद्यालय व्यवस्थापन समिति वा स्थानीय बालमैत्री शासन समन्वय समिति वा वयस्क सहजकर्ताले पारदर्शी ढंगले राख्नु पर्नेछ ।

<u>१९. प्रतिनिधित्व र सहभागिताको समान अवसरको व्यवस्थापन</u>

(१) बाल समहूका सदस्यहरूलेउपयुक्त अवसरहरू प्राप्त गरी आफ्नोव्यक्तित्व विकास गर्न समान अवसर प्राप्त गरुन् भन्ने मान्यता बाल समहूको नेतृत्व गर्ने समूहलेराख्नुपदर्छ । बाल प्रतिनिधि र सहभागितामा देहायका विषयमा ध्यान दिनु पर्नेछ ।

(क) समान अवसर र प्रतिनिधित्वका लागि विषयगत समहूहरू बनाएर सोही अनुसार नियमित वा पालपौलोप्रतिनिधित्व र सहभागिताको अवसर पद्रान गर्ने ।

(ख) आयोजक संस्था वा निकायले तोकेको अवस्थामा बाहेक पालैपालो सबै सदस्यहरूलाई सहभागिताको अवसर दिनुपर्नेछ ।

(ग) बाल समूहकोप्रतिनिधित्व गर्नेव्यक्तिले कुनैकार्यक्रममा जानुअघि आफ्नो समहूका सदस्य र सहजकर्तासँगआफूले के केस्ता सवाल उठाउने भनि छलफल र परामर्श गर्नुपर्नेछ ।

(घ) बाल समहूका सदस्य कुनै कार्यक्रम वा बैठकमा सहभागी भएपछि आफ्नो समहूका सदस्यहरू र सहजकर्ताको बैठक राखी आफू सहभागी भएको कार्यक्रमको बारेमा जानकारी दिनुपर्नेछ । प्रतिवेदन लेखेर बाल समहूको फाइल वा माइन्युटसँगै राख्नुपर्नेछ ।

२०. सदस्यबीच रहेको फरक मतको सम्मान तथा कार्यक्रमको सहजीकरण

सामान्यतया बाल समहूमा सिर्जना हुने फरक मत देहायका उपायहरु अवलम्बन गरी समाधान गर्न सकिनेछ

(१) बाल समूहकोयोजना निर्माण लगायतका छलफलमा सबै सदस्यहरूलाई स्वतन्त्र र छोटो रुपमा आफ्नोविचार राख्न लगाउनु पर्दछ ।

(२) बाल समूहकोबैठक बस्ने, छलफल गर्ने तथा नेतृत्व चुन्ने प्रक्रियाका बारेमा आचारसंहिता निर्माण गर्नु पर्दछ ।

(३) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ कार्यक्रम आयोजना गर्ने सन्दर्भमा फरक प्रस्तावहरू प्राप्त भएमा ती कार्यक्रमहरुको सूची बनाउने र सदस्यहरूलाई आपसी छलफल गरी कार्यक्रमहरुकोप्राथमिकता साथ छनौट गर्न लगाउनु पर्नेछ । कार्यक्रमको छनौट गर्दा देहायका आधारमा गर्नु पर्नेछ ।

(क) बालबालिकाले रुचिकर मान्ने , सृजनात्मक , खेलकुद तथा बौद्धिक विकासका कार्यक्रमहरुलाई पहिलोप्राथमिकता दिने।

(ख) बालअधिकारको प्रचार प्रसार हुने र अविभावक , निर्यणकर्ताहरू तथा समुदायमाझ बालबालिकाकोसरोकारहरू प्रस्तुत गरिने कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिने ।

(ग) बाल समूहलेगर्न नहुने भनेको कार्यक्रमहरु छनौट नगर्ने ।

(घ) बाल समहूलाई धेरै आर्थिक भार पर्ने तथा लामो समय लाग्नेकार्यक्रमहरु छनाटै नगर्ने ।

(ङ) समुदाय र समुदायका अन्य संस्थाहरूसँग द्वन्द्व वा मनमुटाव हुनसक्ने कार्यक्रमहरु नगर्ने ।

(च) धेरैदिन विद्यालय शिक्षालाई असर पर्नेवा कक्षा छाडी तयारी गर्नुपर्ने कार्यक्रमहरु नगर्ने।

(छ) अन्य बाल समहू वा संस्थाले भर्खरै गरिसकको समान किसिमका कार्यक्रमहरू भए त्यसलाई प्राथमिकतामा पछाडि राख्ने ।

(४) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ स्थानीय सरोकारका विषयमा फरक विचार वा धारणाहरू आएमा ती धारणाहरूलाई समावेश गरी साझा धारणा बनाउनुपनेर्छ । यसका लागि देहायका कार्यहरू गर्न सकिनेछ ।

(क) सबै सदस्यहरूलेसम्बन्धित विषयमा पालैपालो आ फ्ना विचारहरू छोटकरीमा राख्न दिने । विचार राख्दा अरुको विचारलाई गलत भन्ने ,होच्याउने वा सिधै नकार्ने विषयलाई पश्रय नदिने ।

(ख) फरक फरक धारणाहरूलाई समेटेर कुनै सदस्यले एकै धारणा प्रस्ताव गर्न लगाउने ।

(ग) यदि नितान्त विपरीत धारणाहरू आएमा बाल समहूको बैठकमा ती फरक धारणाहरूलाई र त्यसलाई समर्थन गर्ने सदस्य संख्या पनि लख्ने । तर , बहमुत सदस्यहरूले व्यक्त गरेको धारणा अनुसार बाल समूहलेगतिविधि सञ्चालन गर्ने ।

(५) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ आथिर्क वा सगंठन व्यवस्थापनका विषयमा फरक धारणा भएमा देहाय बमोजिम सहजीकरण गर्न सकिनेछ ।

(क) बाल समहूका सदस्यहरूमाझ नै फरक मतको विषयमा छलफल गरी आपसी सहमति सृजना गर्ने ।

(ख) बाल समहूका सदस्यहरूलेउठाएकोफरक मतको विषय र उनीहरूले दिएका तर्क तथा प्रमाणहरूको सूची बनाउने ।

(ग) विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा समुदायमा आधारित बाल समहूको हकमा आवद्ध समितिका सयांजेकले सम्बन्धित फरक मतमा अध्ययन गरी निणर्य पद्रान गर्ने।

(६) बाल समहूभित्र आउने फरक मतको समाधान गर्ने बैठकमा वयस्क सहजकर्ता र आवद्ध समिति वा निकायका प्रमुखको अनिवार्य उपस्थिति हुनुपर्नेछ ।

परिच्छेद ६ : बाल समहूको आर्थिक कोष व्यवस्थापन तथा सहायता

२१. आर्थिक व्यवस्थापन

(१) बाल समूहकोआथिर्क कोषमा देहायको रकम रहनेछ ।

(क)स्वेच्छिक रुपमा उठेको सदस्यहरूको नवीकरण वा मासिक शुल्क,

(ख) चन्दा तथा सहयोग,

(ग) संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

(घ) विद्यालयबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

(ङ) गाउपाँलिकाबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,

(च) स्थानीय समहू तथा निजी क्षेत्रहरूबाट प्राप्त हुने सहायता र

(छ) यस्तै अन्य आय ।

(२) बाल समूहले आर्थिक सहायताको निम्ति सामान्य निवेदन दिए पु ग्ने छ । बाल समहूका लागि सामान्यतया पाँच हजार रुपैयाँभन्दा बढीको सहयोग दिनुपरेमा नगद प्रदान नगरी सोझै जिन्सी वा सेवा खरिद गरी सहयागे गर्न सकिनेछ ।

(३) बाल समहूको आर्थिक कारोवार प्रचलित सामान्य लेखाको सिद्धान्त अनुसार हुनेछ । साथै बाल समूहलाई सोझै परियोजना वा अभियान सञ्चालन गनर्का लागि सम्झातौ गरी रकम पद्रान गर्न सकिने छैन ।

(४) बाल समहूले आफ्नो गतिविधि सञ्चालन गर्न आफ्नो विद्यालय वा समुदायमा आर्थिक स्रोत सकंलनका लागि बालमैत्री कार्यक्रमहरु आयोजना गर्न सक्नेछन । यस्ता कृयाकलापमा दउेसी–भैलो, साँस्कृतिक कार्यक्रम, खले प्रतियोगिता जस्ता कार्यक्रमहरु हनु सक्नछेन ।यस्ता कार्यक्रम आयोजना हुदा आवद्ध निकायका स्वीकृति , सहजीकरण र सुपरिवेक्षण अनिवार्य रहनेछ ।

(५) बाल समूहलेसकंलन गरको रकम उनीहरूले आयोजना गर्नेबालमैत्री गतिविधिमा मात्र खर्च गर्न सकिनछे । यस्तो रकम छात्रवृत्ति , भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण , मर्मत सम्भारका लागि वा कुनैपीडितलाई सहायता, आपतकालीन सहायता बापत सहयोग उपलब्ध गराउने गरी खर्च गर्न पाइने छैन ।

(६) बाल समूहकोवार्षिक आयव्यय विवरण सामान्य ढाँचामा उल्लेख गरी राख्नुपर्नेछ । बाल समहूको बृहत गतिविधि सञ्चालन गर्न परेमा सहजकर्ताले आर्थिक व्यवस्थापन र सहजीकरणमा सहयोग गर्नुपर्नेछ । यसरी व्यवस्थापन गर्दा आर्थिक हिसाब किताब बाल समहूबाट अनुमोदन गराउने तथा दुई हप्ता भित्र आर्थिक कारोवारको फरफारक गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ७ : बाल समहू र अन्य निकायहरूको सम्बन्ध र सहकार्य

२२.विरुवा गाउँपालिकासँगँकोसम्बन्ध र सहकार्य

(१) सबै बाल समहूहरू आफ्नो वडा कायर्लय वा गाउँ कार्यपालिकोकायार्लयमा तोकिएको विधि र प्रकृयामा सूचीकृत तथा नवीकरण हुनेछन ।

(२) स्थानीयतहले आफ्नो क्षत्रेभित्रकोबाल समूहकोविवरण अद्यावधिक गर्नेर सरोकार निकायमा आदान पद्रान गर्न सक्नेछन् ।

(३) स्थनीयतहलेआफ्नोवार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा बाल समहूका गतिविधि , बाल समहू र सहजकर्ताको प्रशिक्षण तथा बाल समहू प्रतिनिधिको परामर्श जस्ता कार्यक्रमहरु राख्न सक्नेछन् ।

(४) बाल समूहलेस्थानीयतहसँग स्थानीय विकासका कृयाकलापहरुमा बालबालिका सम्बन्धी याजेना तथा कार्यक्रम , सुविधा र उपलब्धीहरूको बारेमा सूचना माग गर्ने , त्यस्ता जानकारीहरू प्रचार प्रसार गर्ने तथा कार्यक्रम र सेवाहरूकोअनुगमन गर्ने हुनेछन ।

(५) बाल समूहलेस्थानीयतहसँग आ फ्नाकार्यक्रमहरुका लागि आर्थिक सहायता तथा प्राविधिक र सामग्री सहयोगको अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

(६) बाल समहूले हरेक वर्ष आफूलेसम्पादन गरेका कार्यक्रमहरुको सूची र विवरण सहितको प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा स्थानीयतहलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

२३. बालबालिका सम्बन्धी स्थानीय समितिहरूसगँकोसम्बन्ध र सहकार्य

(१) स्थानीय तहमा रहको वडा बाल संरक्षण समिति ,गाउँर बालसरंक्षण समिति , स्थानीय बालमैत्री शासन समिति , स्थानीय मानव बचेबिखन नियन्त्रण समिति , गाउँ शिक्षा समिति र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन तथा जोखिम न्यूनिकरण समिति , गाउँ स्वास्थ्य समिति र स्थानीय खानेपानी तथा सरसफाई समिति जस्ता बालबालिकासगँ प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विभिन्न समिति हुन सक्नेछन ।

(२) यी समितिहरूमा बाल समूहवा सञ्जालका प्रतिनिधिहरू सदस्य वा प र्यवेक्षकको रुपमा सहभागी गराउन सकिनेछ ।

(३)यस्ता समितिहरूको वार्षिक कार्यक्रम तथा कार्ययोजनामा बाल परामर्श , बालबालिकाको क्षमता विकास, बाल समूहसगँ साझदोरीमा गरिने गतिविधिहरू तय गरी समावेश गर्न सकिनेछ ।

(४) यस्ता समितिहरूले बाल परामर्श तथा विभिन्न समयमा बाल समहू तथा बालबालिकाबाट प्राप्त हुन आएका गुनासा र सुझावहरूलाई स्थानीयतहको योजना प्रकृयाको पैरवी राख्न सक्नेछन् ।

(५)बालबालिकाले गरको तत्काल सम्बाधेन गर्नुपर्ने समस्याहरूमा सम्बोधन गर्न सम्बन्धित निकायहरूबीच समन्वय गर्नेतथा बाल समूहका गतिविधिहरूलाई प्रोत्साहन गर्न उत्कृष्ट बाल समहू पुरस्कार तथा सम्मानका कार्यक्रमहरू गर्न सकिनेछ ।

२४. बाल विकास संरक्षणमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिकोभूमिका

(१) विद्यालयमा रहेका बाल समहूहरू विद्यालय व्यवस्थापन समितिसँग आवद्ध गर्नुपर्ने छ ।

(२) विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम, बजेट तथा कार्ययोजनाको निर्माण बालबालिकासगँ परामर्शमा बाल समहूका गतिविधिलाई सहयोगपुर्याउने कार्यक्रमहरु राख्न सकिनेछ ।

(३) विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा बाल समहूका प्रतिनिधि एक बालक र एक बालिकालाई स्थायी आमन्त्रित सदस्यको रुपमा सहभागी गराउन सकिनेछ र यस्ता बैठकहरूमा बालबालिकाका सराकोरका विषयहरु प्रस्तुत गर्न लगाउन सकिनेछ ।

(४) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा छलफल हुने सवेंदनशील र विवाद सजृना हुनसक्नेविषयहरू जस्तै : शिक्षक नियुक्ति र का रवाहि, निर्माणको ठेक्का पट्टा तथा अनियमितता जस्ता विषयको छलफलमा बालबालिकालाई प्रत्यक्ष र निर्णायक सहभागी बनाइने छैन ।

(५) विद्यालयमा रहने शिक्षकको व्यावहारिक सीप तथा शैली विकास (वालमत्री शिक्षण विधि),वालमत्री भौतिक संरचनाका निर्माण स्वरुप र गुणस्तरका विषयहरूमा भने बाल समहूका सदस्य र सकेसम्म धेरै बालबालिकाको सुझाव सकंलन लिन सकिनेछ ।

२५. अन्य सघंसंस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरूको भूमिकाः

(१) स्थानीय तहमा क्रियाशिल विभिन्न सघं संस्था तथा सेवाप्रदायक निकायहरूले बालबालिकाका प्रत्यक्ष प्रभावित हुनेवा उनीहरू लक्षित कार्यक्रम , निर्णय तथा योजना प्रकृयामा बाल समहूका प्रतिनीधिहरूसँग परामर्श गर्नुपर्नेछ ।

(२)यस्ता संस्था तथा सेवा प्रदायक निकायहरूले बालबालिकाको लागि निःशुल्क उपलब्ध सेवा सुविधा तथा कार्यक्रमहरुको बारेमा प्रचार प्रसार गर्न , सेवाको विषयमा सरोकारवाला बीच संचार एवं कार्यक्रमहरुको बारेमा पभ्रावकारिताको अनुगमन गर्न बाल समहूसगँ सहकार्य गर्न सक्नेछन् ।

(३) सेवा पद्रायक निकायहरूले बाल समहूका सदस्य तथा बाल समहूसँग सहकार्य र परामर्श कार्यहरू गर्दा उनीहरूको नियमित शिक्षालाई नकारात्मक पभ्राव पार्ने र विद्यालय समयमा असर पार्ने गरी गर्न सकिनेछैन ।

(४) सेवा पद्रायका निकायहरूले बाल समहूका सदस्यहरूलाई अनिवार्य सहभागिताको नियम लागू गर्न सकिनेछैन।

(५) सेवा पद्रायक निकायहरूले बालबालिकालाई जो खिमपूर्ण हुनेविवादित विषय , फौजदारी अपराधका उजरुी लगायतका विषयमा छलफल गर्न वा उनीहरूको राय वा निष्कर्ष माग्न र त्यस्ता क्षेत्रमा काममा लगाउन सक्नेछैनन्। तर न्यायिक प्रक्रियामा प्रभावित बालबालिकासँग गरिने परामर्श गर्न वाधा पर्ने छैन।

(६) सेवा पद्रायक निकायहरूले बालबालिका सहभागी भएर गरिएका सामदुायिक कार्यको बदलामा भत्ता वा ज्याला पद्रान गर्नेसक्नेछैनन। तर यतायात खर्च र सहायक सामाग्री दिन फरक पर्नेछैन।

<u>२६. विरुवा गाउँपालिकाको योजना तर्जुमामा बाल समहू प्रतिनिधित्वकोव्यवस्था</u>

(१) स्थानीयतहबाट हुने योजना निर्माण चक्रमा बाल समूहको प्रतिनिधित्व र सहभागिता अनिवार्य गर्न सकिनेछ।

(२) बस्ती तथा वडा स्तरमा हुने योजना छलफलमा सहभागी हुन बाल समूहका सदस्य वा प्रतिनिधिहरूलाई निमन्त्रणा गर्न सकिनेछ। भेलामा उनीहरूको सरोकार राख्नेविषयमा धारणा राख्न निश्चित समय प्रदान गरिनेछ।

(३) गाउँ स्तर वा जिल्ला स्तरमा तोकिएको प्रकृयामा बाल भेलाको आयोजना गरी स्थानीय योजना निर्माणका लागि बालबालिकासगँ परामर्श लिन सकिनेछ।

(४) योजना निर्माण तथा बजेट विनियोजनमा बाल समहूलाई बालबालिकाको निम्ति छुट्याइएको कार्यक्रम तथा बजेटबारे छुट्टै सावर्जनिक सूचना जारी गर्न सकिने छ। यस्तो जानकारी सरल भाषामा उपलब्ध हुनुपर्नेछ।

<u>परिच्छदे ८ : बाल समूहको सम्मिलन र विघटन सम्बन्धी व्यवस्था</u>

<u>२७. बाल समूहको सम्मेलन</u>

(१)दुई वा दुईभन्दा बढी एकै भौगोलिक क्षेत्र वा एकै विद्यालय भित्रका बाल समूहहरू सम्मिलन हनु सक्ने छन तर फरक भौगोलिक क्षे त्र वा फरक विद्यालयका बाल समूहहरू सम्मिलन हनु सक्ने छैनन्।

(२) सम्मिलनमा जानका लागि चाहने बाल समूहले समूहको सहजकर्ताको उपस्थितिमा सदस्यहरूको भेलाले सम्मेलनमा जाने निर्णय गनर्पुर्नेछ।

(३) सम्मिलन गर्न चाहने सबै बाल समहूका सहजकर्ता समतेको उपस्थितिमा सदस्यहरूको भेला आयोजना गरी माथि दफा ७ मा उल्लेख भएअनसुार नयाँ कार्य समिति चयन गर्नुपर्नेछ।

(४) सम्मिलन पश्चात् नयाँ कायर्समिति गठन भएकोएक महिनाभित्र सम्बन्धित   गाउँपालिकामा सम्मिलनको जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(५) यसरी सम्मिलनपछि सम्मिलन भएका बाल समूहकोसूचीकरण खारेज हुनेछ र नयाँ बाल समहू सूचीकृत हुनेछ ।

<u>२८. बाल समूहको विघटन</u>

(१) बाल समहू देहायको अवस्थामा विघटन भएको मानिनेछ ।

(क) बाल समूह लगातार २ वर्षसम्म   विरुवा गाउँपालिकामा अद्यावधिक नभएमा यस्ता बाल समूह विघटन गर्न सकिनेछ । तर अद्यावधिक नभएका बाल समहूलाई विघटन गनर्अुघि ३ महिनाको समय राखि अद्यावधिक गर्नका लागि सूचित गरिनेछ ।

(ख) बाल समहूका बहुमत सदस्यहरूले बाल समहू बिघटन गर्ने निर्णय गरेमा ।

(ग) विद्यालयले   उपयूक्तकारण द र्शाई विद्यालयमा आधारित बाल समहू बिघटन गर्न सिफारिश गरेमा ।

(घ) आवद्ध स्थानीयतह वा स्थानीयसरकारका सम्बन्धित संस्थाले उपयुक्त कारण दखोइ बाल समहू बिघटन गर्ने निर्णय गरेमा ।

(२) यसरी दफा २८(१) (ग) र (घ) अनुसार बिघटन हुनुपूर्व सावर्जनिक सूचना र बाल समहूका सदस्यहरूसँग छलफल गरिनेछ ।

(३) बिघटन भएका बाल समहू स्थानीय तहको सूचीकरणबाट स्वतः खारेज हुनेछन ।

(४) बिघटन भएका बाल समहूका सम्पत्ति तथा दस्ताबेजहरू सम्बन्धित विद्यालय वा गाउँपालिकाले जिम्मा लिनेछ र अर्को बाल समूह गठन प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

<u>परिच्छदे ९ : विविध</u>

२९. बाल समहू भित्र दलगत राजनीतिक पभ्रावलाई न्यूनीकरण

(१) बाल समहूभित्र दलगत राजनीतिक पभ्रावलाई न्यूनिकरण लागि देहाय उपाय अवलम्वन गर्न सकिनेछ ।

(क) बाल समहूका सदस्यहरू तथा वयस्क सहजकर्ता कुनैपनि राजनीतिक दल वा दलका भातृ संगठनको नतेृत्वमा नरहेको व्यक्ति चयन गरेर ।

(ख) बाल समहू तथा यसका सदस्यहरुले   विभिन्न राजनीतिक दलहरूसगँ बालअधिकार प्रवर्द्धन र संरक्षणका विषयमा खुला अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम आयोजना गरेर ।

(ग) बाल समूहले कुनै एक राजनीतिक दल वा समहूसगँ मात्र सयुंक्त कार्यक्रमहरू आयोजना नगरेर ।

(घ) बाल समूहले सावर्जनिक पदमा निर्वाचित वा नियक्तु राजनीतिक व्यक्ति बाहेक अन्य राजनीतिक दलका प्रतिनिधि वा व्यक्तिलाई कार्यक्रममा पम्रखु अतिथि , अतिथि वा श्राते व्यक्ति नबनाएर ।

(ङ) बाल समूहलेकुनै राजनीतिक दलको पक्ष वा विपक्षमा हने गरी कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू सञ्चालन नगरेर ।

(च) बाल समूहले राजनीतिक दल वा भातृ संगठनका बारेमा विशेष जानकारी दिने वा उसको सदस्य बन्न प्रेरित गर्ने कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू सञ्चालन नगररे ।

३०. बाल समहूभित्र सदभाव, सद्व्यहार र सुरक्षित अभ्यास प्रवर्द्धन

(१) बाल समहू भित्र सदभाव , सद्व्यवहार र सुरक्षित अभ्यास प्रवद्र्धन गर्न देहाय अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(क) बाल समूहलेआफ्नो संगठन नि र्माण व्यवस्थापन तथा कार्य प्र कियाका सम्बन्धमा आचारसंहिता निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

(ख) बाल समहू तथा यसका सदस्यहरूले सामाजिक कुरीति , भेदभावको अभ्यास र गलत प्रचलनहरूका विषयमा बोल्न र त्यस्ता अभ्यासहरू नगर्न सदस्यहरूलाई प्रशिक्षित गर्नु पर्नेछ ।

(ग) बाल समहूका सदस्यहरूलाई सामाजिक सदभाव प्र वर्द्धन ग र्न सबै धर्म , जातजाति र समुदायबीच सम्मान ग र्न, उनीहरूको असल सं स्कृति र अभ्यासहरूका बारेमा बुझ्न , विभिन्न समयमा विविध साँ स्कृतिक कार्यक्रमहरु आयोजना गर्न सकिनेछ ।

(घ) बाल समूहको नेतृत्त्वमा समदुाय वा विद्यालयमा रहको विभिन्न समदुायको प्रतिनिधित्व हुन सक्ने व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(ङ)बाल समूहको बैठकमा संस्कृति छलफलको प्रस्ताव नै बनाएर नियमित रुपमा सदस्यहरूले पालैपालो आफ्नो धर्म, संस्कृतिका बारेमा र असल कुराहरूका बारेमा प्रस्तुति र छलफल गर्ने नियम बनाउन सकिनेछ ।

३१. बाल समहूका गतिविधि, पारदर्शिता तथा आन्तरिक सुशासन

(१) बाल समूहका गतिविधि , पारदर्शिता तथा आन्तरिक सुशासन सम्वन्धमा देहायअनुसार गर्नु पर्नेछ ।

(क) कुनैपनि बाल समूह गठन गर्नु अगाडि उक्त समदुाय तथा विद्यालयमा बाल समूहको आवश्यकता , अवसर र सम्भावनाहरूबारे अविभावक अनुशिक्षण आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

(ख) बाल समूहलेआयोजना गर्ने सबै गतिविधिहरूले बालबालिका तथा समुदायको हित प्र वद्धन नगर्न सक्छन , त्यस्ता बाल समूहको गतिविधिहरूको बारेमा गनुासो र प्रतिकृया दिने व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(ग) बाल समहूका गतिविधिहरूका बारेमा प्रतिक्रिया दिन वा गनुासो व्यक्त गर्न विद्यालय, गाउँ कार्यपालिका वा तिनका वडा कायार्लय , नागरिक सूचना केन्द्रहरूमा सुझाव पेटिकाको स्थापना र सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

(घ) सुझाव पेटिका मासिक रुपमा खोल्ने र प्राप्त सुझावहरूलाई लिखित रुपमा उल्लेख गरी रजिष्टरमा अभिलेखीकरण गर्नुपर्नेछ ।

(ङ) प्राप्त सुझावहरूलाई सहजकर्ता र बाल समहूका प्रतिनिधिहरू बसी छलफल तथा प्राथमिकीकरण गरी सुझावका आधारमा बाल समूहका गतिविधिहरूमा सधुार गर्नुपर्नेछ । तर सुझाव वा गुनासाको आधारमा मात्रै बाल समूह विघटन गर्ने वा बाल समहूका गतिविधिहरूलाई निषेध गर्ने वा रोक्ने कार्य गर्न सकिने छैन ।
(च)विद्यालयमा आधारित बाल समहूका गतिविधिहरूका बारेमा समुदाय तथा अविभावकहरूले विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष वा प्रधानाध्यापकलाई प्रत्यक्ष भेटेर पनि सुझाव दिन सक्नेछन् ।

३२. बाल समहूका क्रियाकलापलाई एकरुपता

(१) स्थानीय तहले सवै वाल समहू तथा सञ्जालका क्रियाकलापलाई एकरुपता दिन अनुसुचि १, २, ३, ४ र ५ अनसुारको निर्दिष्ट फारम तथा ढाँचा प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछ ।

अनुसूचिहरु

अनुसूची १ : बाल समहूको नियम ढाँचा

क) बाल समूहको परिचय

नाम :

ठेगाना :

सूचीकरण नम्बर :

ख) बाल समूहको उद्देश्य र विषयहरू

१.

२.

३.

४.

ग) बाल समूहको संगठन

१. सदस्य बन्ने तरिका

२. नेतृत्व चयन गर्ने तरिका

३. विघटन हुने अवस्था

४. सदस्य बन्न नपाउने व्यक्तिहरू

५. नेतृत्वमा चुनिन नपाउने व्यक्तिहरू

घ) बाल समहूका सदस्यले पालन गनुपर्ने नियमहरू

१. सदस्य भइसकपेछि पालन गर्नेनियमहरू

२. नेतृत्वमा निर्वाचित भएपछि पालन गर्नेनियमहरू

३. बैठकमा पालन गर्ने नियमहरू

४. अन्य बाल समहूका सदस्य, बालबालिका तथा निकायसगँ व्यवहार गर्नेनियमहरू

ङ) बाल समहूको आर्थिक कोष तथा श्रोत

१. सदस्यता शुल्क

२. नवीकरण शुल्क

३. अन्य सहायता र श्रोतहरू

४. आम्दानी जम्मा गरी राख्ने ठाउँ

५. आम्दानी र खर्च विवरण राख्न तोकिएको व्यक्ति

च) अन्य विषयहरू

अनुसूची २

बाल समहूका लागि आवश्यक आधारभूत सामग्रीहरू

१. बाल समूहकोसामग्री राख्नका लागि बाकस वा दराज

२. माइन्युट कपी (निणर्य पुस्तिका)

३.कार्यक्रमविवरण लख्ने कापी(कार्यक्रम पुस्तिका)

४. बाल समूहकोनियम

५. बाल समहूका अध्ययन सामग्रीहरू

६. बाल समूहको आम्दानी र खर्च लेख्ने लेखा कापी (आय– व्यय पुस्तिका)

७. कलम

८. आवश्यकता अनसुार खेल, शैक्षिक तथा मनोरञ्जन मूलक सामग्रीहरू

अनुसूची ३

बाल समहू कार्ययोजना फारम

बाल समूहकोनाम :

बाल समहूको ठेगानाः

वयस्क सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क नं.:

सम्पर्क व्यक्तिको नाम र सम्पर्क फाने :

सूचीकरण नं. : ....

कार्यक्रमको नाम	विषय	कहाँ गर्ने	कहिले गर्ने	श्रोत व्यवस्था	प्रमुख जिम्मेवार सदस्यहरू

अनुसूची ४

बाल समहू कायप्रगति विवरण फारम

बाल समूहकोनाम : बाल समहूको ठेगानाः

वयस्क सहजकर्ताकोनाम र सम्पर्क नं.:

सम्पर्क व्यक्तिकोनाम र सम्पर्क फोन:

सूचीकरण नं. : ....

सम्पन्न कार्यक्रमकोनाम	विषय	कार्यक्रमभएको स्थान	मिति	खर्च भएको रकम र श्रोत	सहभागी संख्या

अनुसूची ५

बाल समहू बैठक माइन्युटको नमूना

बाल समहूको नाम : .... बैठक संख्याः

बठैक मिति : बैठक स्थानः

वयस्क सहजकर्ताको नाम :

आज मिति ....मा .... बाल समहूको बैठक यस समहूका श्री......................... को अध्यक्षतामा बस्यो । बैठकमा उपस्थित सदस्यहरूवीच तपशिलमा उल्लेखित प्रस्तावहरूमा छलफल गरी निणर्य गरियो ।

बाल समहूका पदाधिकारीतथा सदस्यहरु उपस्थिति

१)..........

२).........

३)...........

४) वयस्क सहजकर्ता :

५) आमन्त्रित (कोही भए)

प्रस्तावहरू

क)

ख)

ग)

निणर्यहरू

क)

ख)

ग)